

קסמה של ראשית על אהרון זאב

ירדנה הדס

א

אהרון זאב הוא מטובי המשוררים שקמו לנו ולילדים שבינינו במאה העשרים. בשירתו ידע תמיד להבחין בדקויות הרגש שלילדים. הוא היה, משום כך, גם אב (לילדים, לחיילים), גם עורך מחונן, מחנך רגיש ואמן-ניסוח מקורי ומושך לב.

בשיתותיו המשיל את גילויי ההווה הארצישראלית המתהווה לקילוף פרי או לפתיחת דלתות לרגשות הנסתרים. מצד סוגם הספרותי נמנים רבים משיריו עם הפיוט הלירי-וידויי. הדובר בהם הוא, בדרך-כלל, ילד. עם זאת, חפים שיריו מהתיילדות.

אהבנו את שיריו כילדים, כהורים וכמורים.

כושר הכתיבה של זאב קשור ביכולת ההאזנה שלו וברעננותה של התבוננתו בדברים הקטנים, הפשוטים והיומיומיים. הוא "סירב" ליטול מהם את ראשוניותם וייחודם; הוא שמר להם חסד. גם לאחר שנתאזרחו והתיישנו ו"הזדלזלו" בעיני רבים. אנו נרגשים למקרא התבוננתו הראשונה בהם. נבחר בשירו "הבול היהודי הראשון" (זאב, 1965).

הוא הביט סביבו

מחיך ושמח,

מאיר את כל המעטפת,

תמהו כלם לבוא האורח.

כל הצולים -

של שם

של חם

ושל יפת —

בבולים כולם – תימהון וסקירה ו...סקרנות. יש בהם כאלה שחשבונו
עם הישראליות והיהודיות סבוך במקצת; ("החניר מאד הבול השעודי, בול
קרמני הסמיק...") – אך רובם "צפו פי יתחיל לדבר... ראו - / פי יש לו מה
לספר..."

בסופה של אותה שיחת היכרות, שאינה מפורשת כאן ומאפשרת
לילדים "למלא את המרווחים" – "הבול היהודי היה בן משפחה...", שותף
"לרעד-לב-אנוש, הפועם תמיד במעטפות מכתבים..."

זאב לוכד בשיריו רגע אחד: הרגע שבו נגלית האמת האנושית. כאן,
ביהבול היהודי הראשון, זהו הרגע הפתאומי לאחר הסנסציה:

"ופתאם – / חלפה המבוכה, ירדה המנוחה, הבול היהודי היה בן
משפחה..."

קבלת הבול הראשון שנדפס במדינת ישראל למשפחת הבולים מקבילה
לקבלת מדינת ישראל למשפחת העמים.

וזאב – גדולתו בכך שהוא יוצק תכנים גדולים לפכים קטנים: הכול
הקטן מעורר רגע גדול כל-כך!

ב

יש האומרים: "אשרי המאמין". זאב אמר: "אשרי המאזין". כמו שהבולים
בשיר "הבול היהודי הראשון" "הקשיבו יחדו לרעד-לב-אנוש", כך בשירו
"בנכר" (זאב, 1965) – המתאר את חוויות הנבחרת היהודית במוסקבה –
קיימת האזנה ללב היהודי הפועם יחדיו בחזהו של כל אחד מאנשי נבחרת
ישראל ובחזהו של כל יהודי מוסקבאי...

סיכומו של המשורר הוא:

הלילה

היה קר ואפל וזועף,

כתמיד,

אך שני מליון יהודים ראו בחלום

את המלך דוד.

אך לא רק לפעמי ההיסטוריה ולפעמוניה קשוב זאב. עיקר הקשב שלו נתון להגיגי ליבו של הילד בחיי היום-יום שלו: "...אשרי המאזין / ללשון כל הדברים –" הוא אומר בשיר "אשרי המאזין" בספר **עיר קטנה** (זאב, תשל"ח). אין חשוב יותר וחשוב פחות. אשרי מי שידע להיות קשוב...

בחיינו של ילד קיימים רגעים רבים שבהם הוא זקוק לאוזן קשבת. בעונותינו (הרי אנו עסוקים תמיד...), אין לנו פנאי לשמוע את הגיגיו. כמו כן, לא תמיד אנו פנויים לקנות לילד את הספר הנחוץ לו ואו הראוי לו. זכורה לי במיוחד השיחה האחרונה של זאב עם הורים. השעה היתה מאוחרת, ולזאב ניתנה באותו כינוס אמהות שנערך בבית לסין רשות דיבור מסכמת אחרונה.

כמה מן האמהות כבר התנמנו. עייפות היו. זאב קם ממקומו, הביט בקהלו ואמר מילה אחת: "אמא!"... כל העיניים נפקחו. כל אם בקהל חשה שהוא פונה אליה ישירות.
וזאב אמר כך:

"אמא, כשאת הולכת לקנות לילד שלך ספר במתנה, הציצי בו. שקלי אם הוא ראוי לילדך... הרי כשאת קונה לו חלב, את בודקת שיהיה טרי, שיבוא ממחלבה אמינה, שיהיה בריא, טעים... כשאת קונה ספר, חשבי כך: שיהיה רענן, שיחדש, שיהיה חבר לילד, שיעשיר אותו..."
רק אחר-כך פרש לפנייהם את תורת ספרות הילדים שבאה מעמקי ליבו ומאוצר ניסיונו וידיעותיו.

לכל משורר שיר, שבו הוא משתף את קוראו בהצצה אל "תעודת הזהות" הפיוטית שלו. עתים השיר "מתחפש", כיוון שהוא בנוי במידת ההסחה הפיוטית. עתים הוא זועף וכועס, אם מסותרת בו אהבתו לקוראיו. כולנו זוכרים את "שחה נפשי לעפר" של ביאליק, המסתיים במילים: "...ויבאור אשכם הצתיו יתעלם ואני בחלבי נדמי את הפערה אשלים..."
טשרניחובסקי רצה שמורשתו תהיה בשירת משורר(ים) צעיר(ים), ואמר (בשחוק אהוב): "לו, לצעיר, מעל קברי פרחים יקטפו לזר..."

זאב "החביא" את רסיסי צוואתו השירית בקרב רבים משיריו באחד מהם - השיר "גני שלי" (זאב, 1965), שנושאו הגלוי הוא חג הביכורים והדובר המשתמע בו הוא ילד - הוא אומר:

לא גדול הוא גני שלי,

לא גדול -

אבל נתתי הכל,

הכל...

ואכן הוא נתן הכול: את החיוך הטוב, את אהבת הטבע, את העיקרון של זכות הילד לכבוד... גם אם לא הכביר עלינו אצטבאות עמוסות, הוא הספיק ליצור זיאגר ייחודי לו, שבו נחבאת הנימה הלירית-וידוית ב"מעטפת" השקופה לילד ודוברת אליו נכוחה, גם כשהשיר עוסק בנושאים כבדים וקשים (מות האב, תחושת בדידות, הרגשת נחיתות חברתית וכיוצא באלה).

גדלתי על ברכי שירתו של זאב. הוא "למדני", כילדה, להבין את הפלא הגדול של תקומת ישראל. שנת תש"ח הונצחה בשיחותיו במדורו "שים אל ליבך" שהבהיר לנו את הנעשה בעולמה של אומה הבונה לה מדינה. על-פי מיטב ידיעתי, זוהי לשון ציווי יחידאית ביצירתו. ואני, כנערה שגויסה להוראה מתוך שורות הצבא, נעזרתי בו רבות בשיחותי עם הכיתה הראשונה בחיי. על כך אני חבה לו תודה אישית מיוחדת.

גם כעורך היה זאב רגיש ונבון, נדיב ומעודד. זכיתי להדרכתו הטובה - ואני אסירת תודה לו, גם ככותבת.

זאב המשיל את כתיבתו של שיר לקילוף קליפותיהם של הדברים - ואף לפתיחת מנעולים. ראייתו הרעננה והחודרת חיפשה את החדש שבכל תופעה, וממנה נולד ה"נובוס" של השיר, "הפלא שבדברים"...

שעל כן שירתו רעננה תמיד, מעמיקה ומתנגנת.

זאב לא האריך ימים מאוד. בן 68 היה במוותו. אך הילה תמיד "רוצה", עד היום, "לנסוע לירושלים", והטנא של זאב מלא כל טוב למענה, שכן נתן הכול, הכול...

ביבליוגרפיה

- זאב, אהרון 1965. "הבול היהודי הראשון" מתוך: **פרחי בר**. תל-אביב:
הקיבוץ המאוחד. עמ' 157.
- זאב, אהרון 1965. "בנכר" מתוך: **פרחי בר**. תל-אביב: הקיבוץ המאוחד.
עמ' 162.
- זאב, אהרון תשל"ח. "אשרי המאזין" מתוך: **עיר קטנה**. תל-אביב: הקיבוץ
המאוחד. עמ' 17.
- זאב, אהרון 1965. "גני שלי" מתוך: **פרחי בר**. תל-אביב: הקיבוץ המאוחד.
עמ' 46.